

هدف از مقاوم‌سازی اقتصاد، دستیابی به اقتصادی است که متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درونزا و برون‌گرا، پویا و پیشرو باشد. یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های اقتصادی کشور ایران، صنعت نفت و گاز است که جهت اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی در آن لازم است تا تجارب سایر کشورها در این خصوص مورد بررسی قرار گیرد. در این مقاله با توجه به پیچیدگی هسته فعالیت‌های صنعت نفت و گاز و اثرگذاری عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فناورانه بر آن، جهت بررسی جنبه‌های متنوع در ساختار و عملکرد صنعت نفت و گاز، از رویکردی جامع‌نگر یعنی مبانی نظام نوآوری و مطالعه تطبیقی استفاده شده است. در این راستا، برنامه‌ها و اقدامات دو کشور منتخب نروژ و نیجریه مورد بررسی قرار گرفته و ساختارها و کارکردهای هر کدام از کشورها که با هر بند اقتصاد مقاومتی تطابق داشته ارائه گردیده است. انتخاب این دو کشور از این جهت بوده که نروژ علاوه بر دارا بودن منابع نفت، کشوری است که از لحاظ فناوری استخراج نفت، پیشرفته محسوب می‌شود. نیجریه نیز کشوری است که به لحاظ دارا بودن منابع فراوان نفتی با کشور ایران اشتراکات زیادی دارد.

طبق نتایج به دست آمده در این مطالعه، در خصوص ساختارها، این دو کشور توجه ویژه‌ای را به بنیان‌های دانشی خود معطوف داشته‌اند. استفاده از صندوق توسعه فناوری جهت ایجاد دانشگاه‌ها و پارک‌های علمی و فناوری مختص صنعت نفت و گاز، توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط و تدوین قوانین حمایتی از مهم‌ترین ساختارهای این دو کشور با هدف مقاوم‌سازی صنعت نفت و گاز بوده است. در

اساسی به شمار می‌رود. با این حال گفتمان مسلطی که از قبل از انقلاب بر این صنعت احاطه داشته و تصور و نگرش بدنه این صنعت و سیاستگذاران را جهت بخشیده است، گفتمان توانمندی در بهره‌برداری بوده است. در این گفتمان به مانند تمام کشورهای نفت‌خیز و نیز توسعه نیافته، نفت خام، دارایی رایگانی طبیعی قلمداد می‌گردد که باید به هر قیمتی استخراج، بهره‌برداری و فروخته شود. در مقابل این گفتمان، سه گفتمان توسعه فناوری شامل: گفتمان ساخت داخل، گفتمان پژوهش و گفتمان توسعه بهره‌ور میادین نفتی قرار دارند. منازعه بین گفتمان ساخت داخل با گفتمان بهره‌برداری بر سر ناهم‌زمانی در رقابت‌پذیری محصولات داخلی نسبت به کالاهای خارجی در سه حوزه قیمت، کیفیت و سرعت است. برای مثال در منازعه کیفیت، استدلال معتقدین به گفتمان بهره‌برداری، بالا بودن ریسک عملیات نفتی و لزوم استفاده از تجهیزات استاندارد و معتبر جهانی است. اما معتقدان به گفتمان ساخت داخل، از لزوم حمایت از سازندگان داخلی تا رسیدن به کیفیت و استانداردهای بین‌المللی سخن می‌گویند.

این منازعات میان قائلین به گفتمان‌های پژوهش توسعه بهره‌ور میادین نفتی از یک سو، و گفتمان بهره‌برداری از سوی دیگر نیز وجود دارد. منازعه گفتمان پژوهش با گفتمان بهره‌برداری در ناهم‌زمانی نتایج پژوهش با مسأله‌های روز صنعت نفت و ریسک به‌کارگیری این نتایج است. اصلی‌ترین منازعه گفتمان توسعه بهره‌ور میادین نفتی نیز در ناهم‌زمانی فرایند دستیابی به فناوری با فرایند اجرای طرح‌های توسعه است. در نهایت به نظر مؤلفین مقاله، با توجه به غلبه گفتمان بهره‌برداری در صنعت نفت کشور، این ناهم‌زمانی‌ها باید از طریق تقویت گفتمان توسعه فناوری مدیریت شود تا در یک افق بلندمدت هم‌برخورداری عادلانه از منافع اقتصادی ذخایر بین‌نسلی نفتی حاصل شود و هم فرصت توسعه درونزای فناوری برای کشور مهیا گردد.

بررسی تجارب جهانی در زمینه مقاوم‌سازی اقتصادی در صنعت نفت و گاز

- نویسندگان: محمدرضا مقدم، علی مبینی دهکردی، الله مراد سیف، علی اصولی، محمدحسین دانش‌فر
- منبع: نشریه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج، سال بیستم، بهار ۱۳۹۶ شماره ۷۴.

یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های اقتصادی کشور ایران، صنعت نفت و گاز است که جهت اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی در آن لازم است